

# JAARVERSLAG

2018/2019



We develop the South African Agricultural Industry.  
Ons ontwikkel die Suid-Afrikaanse Landbou Industrie.



SENTRUM VAN UITNEMENDHEID  
**Economie en Handel**



Nicol Jansen

Ná die afsterwe van die voorsitter, Henk van Wyk, het Jannie de Villiers van Graan SA as voorsitter waargeneem. Hierdie Sentrum van Uitnemendheid funksioneer tans onder voorsitterskap van Nicol Jansen, met Jannie de Villiers as adjunk-voorsitter en dr Requier Wait as hoof. Dr Wait word bygestaan deur Martina Benadé en Nel Coetzee.

### Omvang van werk

Die sentrum se aktiwiteite hou verband met ekonomiese aangeleenthede wat 'n uitwerking het op die ontwikkeling, winsgewendheid, stabiliteit en volhoubaarheid van die landbou. Wat ekonomiese sake betref, lewer die sentrum insette en/of kommentaar oor ekonomiese beleid, insetkoste, die dieselkorting vir landboudoeleindes, belastingaangeleenthede, risikobestuur, landbounavorsing, water- en elektrisiteitstariewe asook landbouwetgewing. Die sentrum hou ook toesig oor aspekte wat verband hou met padinfrastruktuur, telekommunikasie en tegnologie-ontwikkeling en -oordrag.

Gedurende die verslagjaar is die oorgrote meerderheid tyd aan elektrisiteitsake asook hernubare energie bestee, met gemengde sukses. Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel gaan hom in 2019 toespits op die swak toestand van paaie in landelike gebiede in Suid-Afrika. Die departement van vervoer se swak onderhoud en opgradering van paaie (teer en grond) het 'n koste-effek op produksie in die landboubedryf.

## RAMPBESTUUR EN DIEREGESONDHEID

### Artikel 7-droogteverslag

In die vorige verslagjaar het Agri SA voorgestel dat 'n slim droogtebestuursplan (SDM-plan) ingestel word om die negatiewe impak van rampe op Suid-Afrika se landbousektor te versag. Die suksesvolle implementering van die SDM-plan vereis samewerking tussen die regering en die landbou- en privatektore asook die ondersteuning van die algemene publiek.

Agri SA het, in samewerking met die Nasionale Landboubemarkingsraad (NAMC), die Buro vir Voedsel- en Landboubeleid (BFAP) en die African Farmers' Association of South Africa (Afasa), insette gelewer op die tweede verslag van die artikel 7-komitee oor droogte. Een van die insette was Agri SA se slim droogtebestuursplan.

**“ Agri SA het, in samewerking met die Nasionale Landboubemarkingsraad (NAMC), die Buro vir Voedsel- en Landboubeleid (BFAP) en die African Farmers' Association of South Africa (Afasa), insette gelewer op die tweede verslag van die artikel 7-komitee oor droogte. Een van die insette was Agri SA se slim droogtebestuursplan.**

Hierdie verslag van die “Section 7 committee on drought” is deur die minister van landbou, bosbou en visserie goedgekeur. Die verslag bied diepgaande aanbevelings wat voorsiening sal maak vir 'n volhoubare wyse waarop droogtes gehanteer kan word. Daar is vier aanbevelings wat die SDM-plan aanspreek, naamlik:

- Vestiging van 'n rampfonds;
- Stigting van publiek-privaat vennootskappe (PPVe);
- Opstel van multi-risiko-landbouversekering; en
- Skep 'n vroeë waarskuwingstelsel om ramprisiko's te versag.

Volgens die NAMC bly die komitee se werk relevant totdat daar sigbare vordering gemaak is met implementering van die aanbevelings in die verslag. Gegewe die verandering in regeringsadministrasie, het die komitee nog nie 'n geleentheid gehad om behoorlik met die nuwe minister te skakel nie.

Intussen is die komitee se verslag in Mei 2019 aan die HUB-forum (Forum vir hoof-uitvoerende beamptes in die landbousektor) voorgelê. Die direkteur-generaal het die betrokke Daff-amptenare gevra om te reageer.



NAMC-amptenare het vergader met die betrokke Daff-amptenare, wat belowe het om inligting te verskaf oor wat Daff tans doen omtrent elk van die komitee se aanbevelings. Hierdie reaksie wat afgewag word, sal help om bedryfsgapings wat mag bestaan, te identifiseer sodat die komitee dit onder die nuwe minister se aandag kan bring.

## Nasionale Dieregesondheidsforum

Agri SA, as lid van die Nasionale Dieregesondheidsforum (NAHF), het verskeie vergaderings gedurende die verslagjaar bygewoon. Die NAHF bestaan uit diereproduksie-organisasies en ander relevante organisasies in die dieregesondheidsbedryf, asook provinsiale organisasies wat lede van Agri SA is. 'n Omvattende agenda is tydens die verslagjaar deurgewerk, met inbegrip van skakeling met Daff en kommunikasie met Onderstepoort Biologiese Produkte (OBP) oor die status en opdatering van die beskikbaarheid van entstowwe.

Oor die afgelope ses jaar het die NAHF oor 'n wye spektrum werk gedoen ter verbetering van die dieregesondheidsbedryf. Suksesstories sluit in die daarstelling van die veeartsenstrategie, vee-identifikasie- en opspoorbaarheids pogings, die vestiging van ondernemersverklarings, die bemarking van diere in die bek-en-klouseer-sonne, verpligte gemeenskapsdiens-uitreikingsinisiatiewe, die herinstelling van Suid-Afrika se bek-en-klouseer-vrye status, en die uitbreek van miltsiekte langs die Lesotho-grens.

## BELASTINGAANGELEENTHEDE

### Hersiening van die dieselterugbetalingstelsel

Tydens Augustus 2018 het die Nasionale Tesourie en die Suid-Afrikaanse Inkomstediens (SAID) gesamentlik uitgebreide konsultasies gehou oor die gepubliseerde besprekingsdokument, "Review of the diesel fuel tax refund system", deur 'n reeks bedryf-spesifieke werkwinkels te hou. Besprekings het gefokus op die definiëring van primêre produksie-aktiwiteite vir verskillende sektore, die toerusting en voertuig-tipes betrokke

in hierdie sektore; 'n aparte dieselterugbetalingstelsel; logboeke en rekordhouding; registrasie en gebruiker-profiel; en spesiale bedelings vir kleinskaalgebruikers.

Die voorgestelde stelsel se fokus skuif van kwalifiserende gebruiker na kwalifiserende aktiwiteite. Die ontwerp van die nuwe selfstandige dieselterugbetalingstelsel sal uiteengesit word in reëls en regulasies wat gedurende 2019 vir kommentaar gepubliseer sal word.

Agri SA het in samewerking met Graan SA 'n voorlegging gemaak insake die hersiening van die dieselterugbetalingstelsel. 'n Verdere voorlegging is ook aan die Nasionale Tesourie en SAID gemaak rakende 'n lys van primêre produksie-aktiwiteite en prosesse asook 'n lys van die verskillende voertuie wat in hierdie prosesse gebruik word. Lede moes aandui of hierdie voertuie/toerusting 'n enkel- of tweeledige doel het.

Sekere sektore en verteenwoordigende liggame sal verder deur SAID vir konsultasie en insette gekontak word, indien nodig. Hierdie stelsel sal waarskynlik gedurende 2020 geïmplementeer word. 'n Nuwe dieselkorting-administrasieselsel is uiters belangrik vir die lewensvatbaarheid van kommersiële landbou, en Agri SA sal alles in sy vermoë doen om hierdie stelsel vir lede te bewerkstellig en te verbeter.

### Dieselterugbetaling in die 2019-begroting

In die 2019-begrotingsoorsig is daar na die volgende verwys: by boerdery-, bosbou- en mynboubedrywe word dieselkortings betaal wanneer hulle diesel aankoop. Hierdie terugbetalings is bedoel om die padongelukfonds (POF)-heffings wat hierdie gebruikers betaal, te vergoed. Daar is dieselvebruikers in bogenoemde sektore wat waarskynlik nog steeds voordele van die POF ontvang as hulle ongelukke met voertuie ervaar, selfs al is die ongeluk nie op provinsiale of nasionale paaie nie. In die 2019/20-begroting word voorgestel dat die POF-heffing dieselterugbetaling vir die primêreproduksiebedrywe beperk word om te verseker dat dieselvebruikers in hierdie sektore op billike wyse bydra tot hul POF-kwytskelding.

Agri SA het sy kommer uitgespreek oor die Nasionale Tesourie se voorneme om in die toekoms die POF-heffingsvoordele vir primêre produksie in die landboubedryf te beperk. Volgens Agri SA, sowel as Graan SA, eis produsente nie teen die POF-heffing vir ongelukke wat op die plaas geskied nie. Enige ongelukke op die plaas behoort, volgens hulle, nie te kwalifiseer vir 'n POF-eis nie. Verlaging van die persentasie waarvoor primêre produsente in die landbou kwalifiseer ingevolge die dieselterugbetalingstelsel, sal strydig wees met die doelstelling van die fonds. Die doel van die dieselterugbetalingstelsel is om Suid-Afrika se primêre produsente te beskerm teen internasionale mededinging en om die pad-verwante belastinglas van die POF-heffing vir sekere nie-padgebruikers te verminder.

Volgens die Nasionale Tesourie is die begrotingsaankondiging oor vermindering van die POF-heffing 'n voorstel wat verder ondersoek sal word in die toekoms. Die implementeringsdatum daarvan sal van daardie ondersoek afhang en sal dus tans geen uitwerking op die dieselterugbetalingskoers hê nie. Agri SA sal reageer op enige veranderings wat aan die dieselterugbetalingstelsel gemaak word en sy lede daarvan in kennis stel.

### Suid-Afrikaanse Instituut vir Belastingkundiges

Gedurende die verslagjaar is die finale verslag insake die opname wat Agri SA in samewerking met die Suid-Afrikaanse Instituut vir Belastingkundiges (SAIT) gedoen het, gepubliseer. Die hoofdoel van hierdie opname was om te bepaal of die probleme oor die verdragings in dieselterugbetalings beperk is tot spesifieke provinsies en of dit moontlik 'n algemene probleem is. Verder moes die opname die duur van verdragings en die hoofredes daarvoor bepaal asook of en hoe dit aangespreek word.

### Kantoor van die Belastingombud

Agri SA het 'n brief aan die Belastingombud rakende probleme met dieselterugbetalings geskryf. Die opname oor dieselterugbetalings wat Agri SA in samewerking met SAIT gedoen het, en wat probleme uitwys wat boere ondervind ten opsigte van die terugbetaling

van dieselkortings, is ook met die Belastingombud gedeel. Agri SA en sy lede het 'n baie goeie terugvoer by die ombud gekry. Die ombud het ook druk op die Nasionale Tesourie geplaas oor die uitbetaling van BTW-eise, soos geblyk het uit die mini-begroting.

Die sleutelaangeleenthede wat met die Belastingombud gedeel is, sluit die volgende in:

- Produsente word nie in kennis gestel dat 'n eis geaudit word nie (gebrek aan kommunikasie);
- Wanneer boere eers in die ouditproses is, versoek die ouditeure blykbaar aanhoudend bykomende inligting as 'n manier om die proses te vertraag. Die ouditvereistes kan soms te onprakties en omslagtig wees om aan te voldoen;
- Daar is geen amptelike logboeke wat boere kan gebruik nie, terwyl ouditeure blykbaar 'n spesifieke logboek as verwysingspunt gebruik; en
- Daar is blykbaar geen gestandaardiseerde spertye waarbinne die oudits voltooi moet word nie, aangesien elke versoek om bykomende inligting voortdurend die spertyd vir afhandeling van die oudit verskuif.

Gegewe die oorgangstydperk tot vestiging van die nuwe stelsel, het Agri SA die kantoor van die Belastingombud versoek om kennis te neem van moontlike stelselprobleme met die verwerking en uitbetaling van eise, soos weergegee in die opname-resultate wat ons aan hulle gestuur het.

### Belangrikheid van die dieselterugbetalingstelsel vir die landbou

Nadat Agri SA 'n aantal klagtes ontvang het rondom die vertraging in uitbetaling van eise deur SAID, het die organisasie ook 'n brief aan die minister van finansies gestuur waarin die probleme wat ervaar word met die huidige stelsel aan hom verduidelik is. Diesel is 'n belangrike insetkoste vir baie boere. In terme van die landbou se totale besteding aan intermediaêre goedere en dienste, het brandstof ongeveer 8,5% (R13 miljard) in die 2018-finansiële jaar verteenwoordig.

Ons het reeds die kantoor van die Belastingombud





versoek om kennis te neem van moontlike stelsel-probleme met die verwerking en uitbetaling van eise. Indien die Ombud bevind dat daar gronde is vir verdere optrede, sal Agri SA die minister se gunstige oorweging in hierdie verband waardeer.

Die dieselterugbetalingstelsel is 'n gewaardeerde ondersteuningstruktuur vir kwalifiserende bedrywe soos die landbou. Verdragings in die uitbetaling van eise het egter 'n uitwerking op kontantvloeï en laat 'n boer met 'n tekort wat bestuur moet word. Hierdie punt bly op die sentrum se sakelys vir die komende jaar.

### **Black Producers Commercialisation Programme Blended Finance-fasiliteit**

Die projek behels die ondersoek van 'n gemengde finansieringsproduk (BEE/Blended Finance/Partnership), wat deels uit 'n terugbetaalbare lening van 'n finansiële instelling en deels uit 'n staatstoekening bestaan.

**“ Die projek behels die ondersoek van 'n gemengde finansieringsproduk (BEE/Blended Finance/Partnership), wat deels uit 'n terugbetaalbare lening van 'n finansiële instelling en deels uit 'n staatstoekening bestaan.**

Die departement van landbou, bosbou en visserie (Daff), die departement van landelike ontwikkeling en grondhervorming (DRDLR) en die Land Bank het 'n drieledige ooreenkoms onderteken vir die vestiging van 'n Black Producers Commercialisation Programme Blended Finance-fasiliteit (BPCP-BF). BPCP-BF-fondse, wat beskikbaar gestel word deur Daff en die DRDLR, word geadministreer deur die Land Bank.

Die onafhanklike befondsingsforum (FF) bestaan uit deelnemers van Daff, die DRDLR en ander staats-instellings. Die FF dien as koppelvlak tussen die befonders (kommersiële banke en ontwikkelingsfinansieringsinstellings, insluitend die Land Bank) en die fonds-administrateur (Land Bank) in die aanwending van BPCP-BF-hulpfondse. Die fondsadministrateur hou toesig oor die BPCP-BF-uitbetalings en is verantwoordelik vir die monitering van en verslagdoening oor alle uitbetaalde fondse. Die BPCP-BF sal sinvolle verandering in die landbou-, bosbou- en visseriese sektor bewerkstellig. Die sleutelverandering sal soos volg wees:

- Afname in swart produsente se afhanklikheid van toelae, asook beter toegang tot en meer bekostigbaarheid van lenings;
- Uitbreiding van die landboubasis en toetreding van nuwe swart entrepreneurs tot die sektor; en
- Verskuiwing in die demografiese samestelling van Suid-Afrika se kommersiële landbou-, bosbou- en visseriebedrywe en transformasie van die sektor.

Die Land Bank is genooi om dit by die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel te kom toelig. Dokumentasie is aan lede gesirkuleer en verdere inligting in hierdie verband sal ook versprei word.

## **INFRASTRUKTUUR, LOGISTIEK EN VERVOER**

### **Telkomlyne**

Agri SA het vergaderings met diensverskaffers van Telkom, Openserve, gehad om probleme wat deur die landbou insake telefoonlyne ondervind word, te bespreek. Agri SA het 'n ooreenkoms met Telkom geteken, waarvolgens lede van Agri SA 50% afslag kry op 'n alternatiewe stelsel.

Telkom probeer om Agri SA se lede te help deur afslag te gee op 'n alternatiewe stelsel. Die Sentrum van Uitnemendheid het gekyk na kostes verbonde aan hierdie stelsels en alternatiewe kostes is ook aan affiliasies gekommunikeer.

Die Sentrum van Uitnemendheid het ook gedurende die verslagjaar 'n regsmening insake die opskorting

van kommunikasiedienste deur Telkom gekry. Volgens hierdie regsmenting het lede van Agri SA twee opsies:

- Om oor die saak met die diensverskaffer te konsulteer; of
- Om 'n klag te lê by die Independent Communication Authority of SA (ICASA).

Die steel van batterye, afbreek van Telkomtorings en ook ander, beïnvloed landelike veiligheid. Agri SA se lede was van mening dat hierdie strukture behoue moet bly. Maar, indien Telkom dwing word om telefoonlyne te behou, gaan die huidige stand van probleme nog steeds voortduur, aangesien hierdie lyne weer gesteel en dienste weer onderbreek gaan word. Die Sentrum van Uitnemendheid sal die nuutste verwikkelinge aan lede kommunikeer.

### **Verseuk opdatering van mobiele netwerk-kapasiteit**

Landbou is 'n belangrike sektor binne die Suid-Afrikaanse ekonomie, nie soseer oor sy bydrae tot die bruto binnelandse produk (BBP) nie, maar eerder weens die maatskaplike voordele wat hy bied in terme van werkgeleenthede en landelike ontwikkeling. Boerderye het 'n invloed op voedselsekerheid in Suid-Afrika; daarom is doeltreffende besigheidskommunikasie noodsaaklik. Boerderyetegnologie en -veiligheidstelsels is afhanklik van doeltreffende mobiele netwerke.

**“ Boerderye het 'n invloed op voedselsekerheid in Suid-Afrika; daarom is doeltreffende besigheidskommunikasie noodsaaklik.**

Volgens die meeste van Agri SA se provinsiale organisasies, word daar probleme ondervind met dekking. Wanneer hierdie netwerk-kapasiteit beperk word, het dit 'n direkte impak op boere, hul gesinne en plaaswerkers. Hulle kan nie misdade aanmeld nie en die koste

om besigheid te doen word 'n finansiële las. Agri SA, namens sy lede, het gevra vir 'n geleentheid om met mobiele netwerkmaatskappye te skakel in hierdie verband. Vorige vergaderings wat Agri SA se affiliasies met hierdie maatskappye gehou het, het nie gelei tot enige verbetering nie.

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het besluit om 'n kort opname te onderneem om die besonderhede van spesifieke probleme wat deur boere ervaar word, te bepaal. Die hoofdoel van hierdie opname was om vas te stel of die probleem beperk is tot spesifieke provinsies en of dit 'n meer algemene probleem is. Die resultate van die opname sal gebruik word in deurlopende skakeling met die mobiele netwerkmaatskappye.

### **Wet op die Administratiewe Beregting van Padverkeermisdrywe**

Die Wet op die Administratiewe Beregting van Padverkeermisdrywe (AARTO) is vir die eerste keer in 1998 uitgevaardig. Daarna was daar geen verdere ontwikkeling vir ongeveer 10 jaar nie, ook nie enige ontwikkeling of uitvaardiging van regulasies nie. Die eerste konsepregulasies is in 2008 ter tafel gelê – ná twee wysigings tot die wet.

Die regulasies het voor die Nasionale Ekonomiese-, Ontwikkelings- en Arbeidsraad (Nedlac) gediën, terwyl die departement van vervoer (en later die Padverkeersbestuurskorporasie) toesig gehou het oor 'n loodsprojek in die Tshwane- en Johannesburgse metro-gebiede.

In 2014/15 is die Nedlac-taakspan wat aangestel is om oor die wetgewing te beraadslaag, ingelig oor 'n verslag insake die loodsprojek, wat ongelukkig nie aan Nedlac-groepeerings of ander belanghebbendes beskikbaar gestel is voordat 'n goedgekeurde weergawe daarvan deur die departement van vervoer uitgereik is nie.

AARTO is tot dusver geïmplementeer ongeag die Nedlac-groepeerings se besware oor die impak daarvan op werkgeleenthede en implikasies in die verkeerpolisiëringseffeer. Belanghebbendes het ook beswaar gemaak by





Nedlac (waarvan Agri SA deel is) omdat AARTO blykbaar die generering en insameling van inkomste prioritiseer deur middel van 'n verbeterde insamelingstelsel.

## National Roads Policy for South Africa, 2017

'n Konsepverslag rakende die National Roads Policy for South Africa wat binne Nedlac gehanteer is, is gedurende die verslagjaar met lede gedeel. Agri SA het ook geleentheid gehad om binne hierdie struktuur kommentaar te lewer.

### Departement van vervoer

Hierdie Sentrum van Uitnemendheid het 'n suksesvolle vergadering met die departement van vervoer (DoT) op 10 April 2019 gehou met die doel om nouer bande te smee. Die hoof van ekonomie en handel is vergesel deur 'n verteenwoordiger van beide Graan SA en Besigheidseenheid Suid-Afrika (Busa). Die sleuteluitkomstes van die vergadering was soos volg:

- Agri SA sal die Provincial Roads Maintenance Grant (PRMG)-vergadering op 26 April bywoon. Lede van Agri SA is genooi om die spesifieke behoeftes van hul provinsies te deel;
- Wat die beweging van landboutoerusting (stropers, ens.) en lisensiëringsaangeleenthede betref, is daar kontak gemaak met die betrokke DoT-amptenaar. Opvolgvergaderings sal gereël word; en
- Die DoT en Busa sal kyk na die herinstelling van 'n forum tussen Busa en die DoT wat op 'n gereelde basis kan vergader om sleutelaangeleenthede te bespreek. Agri SA sal via Busa aan hierdie forum deelneem.

### Landboutoerusting wat nie gelisensieer kan word nie

Agri SA, Graan SA en Busa het in April 2019 met die departement van vervoer (DoT) vergader om die toestand van paaie, lisensiëring van landboutoerusting en trekkerbestuurderlisensies te bespreek. Die DoT kon nie glo dat lisensiëring van stadigbewegende plaasmasjinerie 'n probleem is nie. Volgens die departement

moet hierdie proses op dieselfde basis as abnormale voertuie gehanteer word. Agri SA het die DoT ingelig dat dit nie die geval is nie en dat elke provinsie die lisensiëring verskillend hanteer. Kontak is gemaak met die direkteur van DoT se lisensiëringsdepartement.

Agri SA en Graan SA sal motiverings skryf oor hoe toerusting, wat tans te wyd en swaar is om te lisensieer, gehanteer behoort te word. Voorbeelde en foto's van hierdie tipe voertuie sal deur georganiseerde landbou beskikbaar gestel word.

### Agterstand in uitreiking van bestuurderslisensies

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het die DoT se vordering met die agterstand in die uitreiking van bestuurderslisensies aktief gemoniteer en druk op die departement geplaas. Gedurende die verslagjaar het die minister van vervoer 'n instruksie aan die provinsiale- en munisipale verkeersowerhede gegee om nie motoriste wat voldoen aan die voorwaardes van die aansoek en hernuwing van hul bestuurderslisensies te penaliseer nie. Agri SA het die DoT genader met 'n versoek om hom te voorsien van die nodige instruksies en ander dokumentasie wat die situasie verduidelik maar het geen reaksie gekry nie. Hierdie probleem is gelukkig binne 'n relatiewe kort periode opgelos.

### Verhoging in transaksiefooi

Die minister van vervoer het sy voorneme om die transaksiefooi wat betaalbaar is aan die Padverkeersbestuurskorporasie vir 2019, vir kommentaar en insette gepubliseer.

Agri SA het aanbeveel dat die voorgestelde stygings binne die konteks van vorige stygings en 'n aanvaarde vergelyking van prysstygings, naamlik die verbruikersprysindeks, oorweeg word. Die betrokke fooi, wat R30 in 2016 was, het gestyg tot R42 in 2017 en daarna tot R72 in 2018. Met die voorgestelde verhoging, sal die fooi R82 in 2019 beloop. In ag genome die toename vanaf 2018 tot 2019, sal die fooi met ongeveer 14% verhoog. As verwysingspunt: die monetêre beleid stel 'n inflasie-teiken van tussen 3% en 6%. Die jaarlikse inflasiekoers

in Suid-Afrika vir 2018 was 4,7%. Die 14% is dus meer as dubbel die boonste limiet van 6%. Indien die minister die stygings van 2016 tot 2019 oorweeg, verteenwoordig dit 'n verhoging van ongeveer 173%.

Gegewe die mate van stygings sedert 2016, tekortkominge in dienslewering asook die negatiewe uitwerking op die landbou, het Agri SA versoek dat die huidige verhoging in fooie nie goedgekeur word nie. Die fooi behoort behou te word op R72. Wanneer die nuwe transaksiefooie gepubliseer word, sal lede daarvan in kennis gestel word.

### Infrastruktuuropname

Betroubare inligting oor probleme aangaande die toestand van infrastruktuur in landelike gebiede, soos ervaar deur Agri SA se lede, was nodig om hierdie kwessies uit te lig en met tersaaklike regerings- en semi-staatsinstellings te bespreek. Om hierdie rede het Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel besluit om 'n infrastruktuuropname onder al sy provinsiale- en bedryfsorganisasies te doen. Hierdie dokument bied 'n oorsig van die sleutelaangeleenthede en sal gebruik word vir konstruktiewe skakeling tussen Agri SA en die DoT. Die doel is om oplossings te bewerkstellig vir die probleme wat lede van Agri SA ervaar.

Agri SA het met die DoT geskakel om sleutel-infrastruktuurbeperkings wat 'n negatiewe impak op die landbou het, uit te lig. Ons infrastruktuuropname en die inligting wat verkry is uit ons "Hoe lyk jou paaie"-veldtog is gebruik om die samesprekings te rig en om te help om moontlike oplossings en samewerking te bewerkstellig.

### Beginsels met betrekking tot infrastruktuur

Tydens die vergadering van die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel op 14 Maart 2019, is daar besluit dat provinsiale- en bedryfsorganisasies Agri SA sou voorsien van beginsels ten opsigte van infrastruktuur (instandhouding van paaie) wat aangespreek moet word tydens ons vergadering met die DoT. In die proses, is provinsiale affiliasies genader om die Sentrum van Uitnemendheid te help met relevante

inligting wat gebruik is tydens skakeling met die DoT.

### Koste van hawens in Suid-Afrika

Die hoof van Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel dien in Busa se Vervoer- en Logistieksubkomitee. Deel van hierdie komitee se werk sal wees om die koste van hawens te ondersoek. Hierdie komitee sal ook skakel met die regering oor die koste van hawens; die belangrikste probleme wat met hawens ervaar word; en die areas waar hawens wel goed funksioneer.

Agri SA en hierdie komitee het konkrete inligting nodig om die probleme wat deur lede ervaar word onder die aandag van die betrokke staatsinstansies te bring. Om hierdie rede het die Sentrum van Uitnemendheid 'n kort opname oor hierdie aspekte onder sy lede gedoen. Hierdie inligting is gebruik tydens 'n vergadering van hierdie subkomitee met die hoof-uitvoerende beampte van Transnet en die hoof van die Nasionale Hawewerheid om verskeie uitdagings wat besigheidsmense by die hawens ervaar, aan te spreek.

## ELEKTRISITEIT

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel hanteer 'n aantal sleutel-elektrisiteitsaangeleenthede, naamlik:

### Multijaar-prysvasstelling vir die finansiële jare 2019/20 tot 2021/22

Die Nasionale Energiereguleerder (Nersa) het Eskom se vierde multijaar-prysvasstelling (MYPD4)-aansoek, wat in totaal R219 miljard, R252 miljard en R291 miljard vir die finansiële jare 2019/20, 2020/21 en 2021/22 onderskeidelik beloop, op 14 September 2018 ontvang. Agri SA het aktief deelgeneem aan Nersa se openbare verhoorproses deur skriftelike kommentaar in te dien en aanbiedings te maak tydens die openbare verhore in Januarie 2019. Hierdie is die amptelike meganisme wat beskikbaar is om Nersa se tariefbesluite te beïnvloed deur ons sleutelbesware, veral die negatiewe uitwerking van hoër tariewe op die landbou, uit te lig. Agri SA beveel aan dat Eskom se aansoeke afgekeur word tot



tyd en wyl die kragvoorsiener se doeltreffendheid en korporatiewe beheer 'n verbetering toon.

Verhoogde tariewe sal nie Eskom se finansiële probleme aanspreek nie. 'n Volgehoue verhoging in elektrisiteits-tariewe sal bloot veroorsaak dat meer verbruikers hul rug op Eskom keer, gevolg deur minder aanvraag en dus 'n groter behoefte aan verdere tariefverhogings.

**“ Verhoogde tariewe sal nie Eskom se finansiële probleme aanspreek nie. 'n Volgehoue verhoging in elektrisiteitstariewe sal bloot veroorsaak dat meer verbruikers hul rug op Eskom keer, gevolg deur minder aanvraag en dus 'n groter behoefte aan verdere tariefverhogings.**

Met hierdie scenario sal kwesbare laer-inkomste-verbruikers, wat nie kan bekostig om van alternatiewe kragbronne gebruik te maak nie, gekonfronteer word met verdere tariefverhogings, wat nie volhoubaar is nie.

Volgens Nersa se Eskom Retail Tariff and Structural Adjustment (ERTSA)-metodologie, word 'n gemiddelde prysverhoging op alle tariefkoerse toegepas, met inbegrip van netwerkkostes. 'n MYPD4-tariefverhoging sal dus 'n invloed op die landbou hê via twee kanale, naamlik boere sal 'n hoër bedrag betaal vir die krag wat hulle gebruik asook hoër lynfooie wat dan in tandem met elektrisiteitstariewe sal verhoog. Agri SA het in sy kommentaar beklemtoon dat, indien enige verhoging goedgekeur word, dit slegs toegepas moet word op elektrisiteitstariewe en nie op alle tariefkoerse nie (byvoorbeeld lynfooie).

## Regulatoriese aansuiweringsrekening – verduideliking

Die regulatoriese-aansuiweringsrekening (RCA) is 'n monitorings- en opsporingsmeganisme wat sekere onbeheerbare kostes en inkomstes, soos veronderstel in Nersa se multijaar-prysvasstelling (MYPD)-besluit, vergelyk met werklike kostes en inkomste aangegaan/ verkry deur Eskom. Dit is om voorsiening te maak vir veranderinge in die werklike omstandighede vir spesifiek geïdentifiseerde koste-items in vergelyke met aannames wat gemaak is toe die MYPD-toepassing oorweeg is.

Indien daar 'n verskil is tussen die besluit en die werklike kostes en inkomste, is sodanige verskil onderhewig aan RCA-reëls. Die RCA-reëls wat van toepassing is op 'n MYPD-besluit, word bepaal deur die goedgekeurde regulatoriese raamwerk van toepassing op die MYPD-besluitperiode. Dit het tot gevolg 'n RCA-balans wat óf deur Eskom verhaal moet word (indien oorbestede) óf teruggegee moet word aan die kliënte (indien onderbestede). Nadat die RCA-balans deur Nersa bepaal is, word 'n afsonderlike proses gevolg om te besluit oor die likwidering daarvan, wat dan sal geskied deur implementering van 'n tariefaanpassing (Bron: [http://www.eskom.co.za/Documents/RCA\\_Explanation.pdf](http://www.eskom.co.za/Documents/RCA_Explanation.pdf)).

## Derde multijaar-prysvasstelling-regulatoriese aansuiwerings-rekeningaansoek van toepassing op jaar 5

Nersa het Eskom se derde multijaar-prysvasstelling-regulatoriese aansuiweringsrekeningaansoek (MYPD3 RCA) van toepassing op jaar 5 (2017/18), wat in totaal R21,624 miljard op 12 September 2018 beloop het, ontvang. Belanghebbendes, insluitend die landbou-waardeketting, is gevra om kommentaar te lewer oor die impak wat die kragvoorsiener se aangevraagde verhogings op die onderskeie sektore sal hê.

Gegewe die gerugte oor onreëlmatighede, korrupsie en ondoeltreffendheid binne Eskom, behoort Eskom eerder daarop te fokus om sy korporatiewe beheer- en bestuurstrukture te verbeter. Verder behoort Eskom

eerder op kostebesparing en 'n verbetering in doeltreffendheid te fokus, in plaas daarvan om Suid-Afrikaanse verbruikers verder te belas met RCA-tariefverhogings. Strategiese ingrypings om Eskom te hervorm en reg te ruk, moet bespoedig word, terwyl tariefbesluite die huidige realiteit van die ekonomie as geheel in ag moet neem.

Agri SA beveel aan dat Eskom se RCA-aansoeke slegs oorweeg sal word indien Nersa 'n volledige ondersoek geloods het na die geldigheid van die syfers wat in die aansoek gebruik is, om te verseker dat slegs legitieme koste deur die RCA-proses verhaal word en dat enige elemente wat voortspruit uit onreëlmatighede of korrupsie buite rekening gelaat word. Enige potensiele RCA-tariefverhoging moet slegs van toepassing wees op elektrisiteit en nie alle tariefkoerse nie.

Agri SA het ook in hierdie verband 'n voorlegging by Nersa gedoen in Januarie 2019.

### Impak van beurtkrag op landbou

Agri SA erken die pogings deur Eskom om die ligte aan te hou, maar is bekommerd oor die moontlike negatiewe impak wat beurtkrag op die landbousektor en die breër waardeketting kan hê. Agri SA het 'n opname onder lede gedoen oor die negatiewe impak van beurtkrag in die verskillende bedrywe. Hierdie inligting is onder meer gebruik in Agri SA se voorlegging by Nersa se openbare verhoor in Februarie 2019.

Beurtkrag het 'n impak op besproeiing-afhanklike en energie-intensiewe bedrywe soos tuinbou-, suiwel-, pluimvee-, graan- en agri-verwerkingsbedrywe. Die negatiewe impak raak produsente sowel as verbruikers, omdat dié subsektore 'n belangrike rol het om Suid-Afrika se voedselsekerheid te verseker. Meer as 25% van die land se kos word deur dié besproeiing-afhanklike en energie-intensiewe bedrywe produseer.

Agri SA het op 22 Januarie 2019 met Eskom vergader om moontlike opsies te bespreek om die negatiewe uitwerking van beurtkrag op die landbousektor te mitigeer. Binne die konteks van voedselsekerheid het Agri SA vir Eskom versoek om die landbousektor van

fase 1-beurtkrag uit te sluit. Eskom het egter aangedui dat dit nie moontlik sal wees nie, aangesien dié sektor nie deur 'n toegewyde landbounetwerk gediens word nie en dat ander belanghebbendes op dieselfde wyse deur beurtkrag geraak word.

Beurtkrag kan besproeiingsaktiwiteite affekteer. Om hierdie impak te verminder, kon Agri SA 'n spesiale reëling met Eskom maak om hierdie saak te beredder.

**“ Beurtkrag kan besproeiings-aktiwiteite affekteer. Om hierdie impak te verminder, kon Agri SA 'n spesiale reëling met Eskom maak om hierdie saak te beredder.**

Agri SA se provinsiale lede kan met Eskom-verteenvoerders in hul onderskeie provinsies vergader om dié sleutel-pompstasies te identifiseer en om so die uitwerking van beurtkrag op die stasies te minimaliseer.

Agri SA sal voortgaan om die beurtkragsituasie te monitor en aktief Eskom te betrek om die moontlike negatiewe uitwerking op landbou te verminder.

### Hernubare energie, beurtkrag en die landbou

Agri SA se lede het die vermoë om elektrisiteit deur sonkragopwekking te verskaf, wat nodig is om toekomstige beurtkrag te voorkom. Daar is reeds 500 aansoeke vir sonkrag-opwekkingsaanlegte, wat die potensiaal het om 1 400 MW by te dra om druk op die kragnetwerk te verlig. Indien die administrasieprosesse verbeter, kan dié 500 aansoeke en ander ingeskakel word.

Kleinskaalse sonfotovoltaïese (PV)-installasies bied 'n geleentheid vir boere om elektrisiteit op te wek en druk op die kragnetwerk te verlig. Ongelukkig is slegs 13 projekte tans gekoppel en in bedryf, weens Eskom se stadige verwerking en administrasie van aansoeke,



asook die stadige implementering van elektrisiteitsregulasies en die agterstand om by Nersa te registreer.

Indien Eskom en Nersa hul prosesse kan bespoedig, kan hierdie aansoeke (meestal van boere) 1 400 MW genereer wat fase 1-beurtekrag kan verhoed. Verder kan die landbou dié 1 400 MW-potensiaal meer as verdubbel, indien kommersiële banke bereid is om sonkrag-sentrales as sekuriteit te gebruik om toegang tot kapitaal te verkry. Tans benodig banke bykomende sekuriteit om hierdie projekte te finansier, wat deelname aan projekte beperk. Deur die regulatoriese en administratiewe beperkinge te verwyder en die gebruik van sonkraginstallasies as sekuriteit vir befondsingsprojekte, kan boere potensieel met verdere uitbreiding genoeg elektrisiteit verskaf om fase 3-beurtekrag te verhoed.

Agri SA het 'n brief aan president Ramaphosa gestuur rakende hernubare energie. As deel van hierdie sentrum se betrokkenheid by die minister van openbare ondernemings en die minister van energie, het die sentrum ook 'n versoek aan lede gerig om enige toepaslike inligting oor moontlike elektrisiteitsopwekkingsgeleenthede binne hul spesifieke kommoditeite/provinsies te

deel (byvoorbeeld elektrisiteit van suikerrietvesel).

Agri SA werk ook saam met Besigheideenheid Suid-Afrika (Busa) en dien in die struktuur se energie-subkomitee. 'n Busa-vergadering met die presidensiële taakspan oor Eskom is ook gedurende die verslagjaar bygewoon.

Agri SA is ook by verdere Busa-inisiatiewe betrokke rakende korttermyn-oplossings vir beurtekrag, asook langtermyn-oplossings deur elektrisiteitsektorhervorming. In terme van munisipaliteite se wanbetaling van elektrisiteit, het hierdie sentrum die saak met Busa bespreek, waar Agri SA ook met Agbiz saamwerk.

### **Gekonsolideerde besigheidsvoorlegging aan die presidensiële taakspan oor Eskom**

As gevolg van voorleggings wat Eskom aan die president, die departement van openbare ondernemings en die Nasionale Tesourie gemaak het om die erns van Eskom se probleme te illustreer, het die president 'n onafhanklike volhoubaarheidstaakspan aangestel.





Daar is bevestig dat die taakspan 'n verslag sal voorlê ten opsigte van die volgende aspekte vir finale besluitneming deur die president:

- **Vermoë/kapasiteit om die ligte aan te hou:** Om Eskom se planne en vermoë/kapasiteit om die ligte aan te hou te bevraagteken, aangesien dit van kritiese belang vir nasionale ekonomiese imperatiewe is;
- **Operasioneel:** Om 'n onafhanklike mening oor die vermoë van Eskom se operasionele bestuur te lig;
- **Finansiële stabiliteit:** Om die potensiaal vir wanbetaling van skuld en die implikasies daarvan vir die land te bepaal, met inbegrip van potensieël oplossings; en
- **Struktuur van die elektrisiteitsvoorsieningsbedryf:** Om aanbevelings rondom die strukturering van die elektrisiteitsvoorsieningsbedryf te maak, met inbegrip van die potensieël ontbondeling van Eskom. Enige oplossings soos regeringshulp of groter tariefverhogings moet volhoubaar wees ten einde 'n soortgelyke situasie in die toekoms te vermy.

Agri SA het ook 'n geleentheid gehad om insette tot dié verslag te lewer.

### Kleinskaalse sonfotovoltaïese-installerings

Terwyl daar geleenthede vir boere is om kleinskaalse kragopwekkers te word, het die stadige implementering van elektrisiteitsregulasies 'n bottleneck geskep met die aansluiting van stelsels by die netwerk om voorsiening te maak vir die aktivering van die net-meting.

Met die ewolusie van die regulasies, het Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel aktief saamgewerk met ons korporatiewe lid, Sonfin, om met beide Nersa en Eskom te skakel. Verder het ons ook gereeld tersaaklike insette gelewer tot die openbare beraadslagingsproses.

Agri SA het kommentaar gelewer op Nersa se onlangse registrasiefooi-konsultasiedokument en ons hoop dat

deur die fooistruktuur vir registrasie te finaliseer, Nersa in staat sal wees om SSEG's spoedig te registreer.

Agri SA het 'n brief aan die president asook minister van openbare ondernemings, mnr Gordhan, gerig waarin hy oplossings vir beurtkrag voorstel, insluitend die gebruik van hernubare energie.

“ **Agri SA het 'n brief aan die president asook minister van openbare ondernemings, mnr Gordhan, gerig waarin hy oplossings vir beurtkrag voorstel, insluitend die gebruik van hernubare energie.**

Agri SA het in April 2019 met minister Gordhan vergader, waar die organisasie gevra het vir die verwydering van regulatoriese en administratiewe beperkings wat investering in hierdie oplossing kniehalter. Die sentrum het omvattende en positiewe mediadekking ontvang oor Agri SA se oplossings en pogings om regulatoriese en administratiewe beperkings te verwyder.

Die sentrum is in die proses om 'n 'energieplan' in samewerking met bedryfsrolspelers te formuleer en ondersoek tans die regulasies, finansiering en potensieël ondersteuning vir breër sosio-ekonomiese ontwikkeling. Hierdie inligting sal as riglyn dien vir die opvolgvergadering met die minister van openbare ondernemings.

### Konsultasiedokument oor die konsep-lisensieringsvrystelling en registrasiekennisgewing

Agri SA het 'n geleentheid gehad om kommentaar te lewer op die konsep-lisensieringsvrystelling en registrasiekennisgewing wat in Mei 2019 gepubliseer is.





Elektrisiteit is 'n sleutelproduksie-inset vir die landbou. Volgens Daff het die landbousektor nagenoeg R7,2 miljard aan elektrisiteit in 2018 bestee (dit wil sê 5% van die sektor se besteding aan intermediêre goedere en dienste).

Voordat die lisensiëringsvrystelling en registrasiekennisgewing (10 November 2017) in plek was, het sommige boere alreeds in hernubare energie-aanlegte (byvoorbeeld PV-aanlegte) belê in die hoop dat die regulasies afgehandel sou word. Op 8 Junie 2018 het die minister 'n konsep-kennisgewing vir openbare kommentaar gepubliseer waarin sekere wysigings tot die lisensiëringsvrystelling en registrasiekennisgewing voorgestel word. Gedurende hierdie interim-tydperk was die registrasie van bestaande SSEG's van minder as 1 MW problematies en onderhewig aan lang vertragings.

Meer onlangs het die ministeriële proses om openbare kommentaar oor die voorgestelde wysigings aan te vra, uitgeloop op die minister se voorlegging van die konsep-kennisgewing by Nersa vir goedkeuring. Ingevolge artikel 9 van die Wet op Elektrisiteitsregulasies, moet die vasstelling vir registrasie in konsultasie met Nersa geskied.

Agri SA het aanbevelings in hierdie verband gemaak en verwelkom die vordering wat gemaak is met die uitklaring en finalisering van die regulasies. Daar word gehoop dat die registrasie van SSEG's bespoedig sal word om die administratiewe las te verlig en ook om verdere investering in hernubare energie-alternatiewe te bevorder.

Agri SA het 'n Nersa-werkwinkel oor die registrasievereistes vir kleinskaalse geïntegreerde kragopwekkers (SSEG's) bygewoon. Die doel van hierdie opvoedkundige werkwinkel was om aan belanghebbendes 'n verduideliking te bied oor die registrasievereistes vir SSEG's.

## Potensiële hofsaak teen Eskom

Die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel is versoek om litigasie-opsies te ondersoek aangaande Eskom-verwante sake, soos volg:

- Die Agri Letaba-munisipale netwerk wat ontoereikend is en geen verbetering kon beding word, self met Nersa-besoeke en vergaderings nie;
- Die ERTSA-dokument van Nersa wat Eskom interpreteer dat hulle geregtig is om die verhoging in elektrisiteitsariewe ook op vaste koste van toepassing te maak; en
- Die registrasie van sonplase deur Nersa wat nie plaasvind nie.

Laasgenoemde is intussen opgelos en 17 registrasies is deur Nersa uitgevoer.

Die regskomitee van Agri SA het die versoeke geëvalueer en aanbeveel dat 'n advokaat genader moet word wat beter raad kan gee oor die moontlikheid van suksesvolle litigasie. Die regskomitee is van mening dat dit 'n meer indiepte-aanbeveling moet kry as wat hulle kan verskaf.

Ná konsultasie het Agri SA met die relevante advokaat 'n afspraak vir 12 Junie 2019 gehad. Gedetailleerde inligting is aan die advokaat gestuur.

## Geïntegreerde hulpbronplan 2018

Agri SA verwelkom die geleentheid om kommentaar op die konsep-geïntegreerde hulpbronplan (IRP) 2018 aan die departement van energie te lewer.

Die IRP 2018 maak voorsiening vir 'n konstruktiewe fondament vir 'n finale elektrisiteitsplan. Daar is egter gedeeltes waarop verbeter kan word. In sy kommentaar beveel die Sentrum van Uitnemendheid aan dat die volgende aspekte oorweeg word met die finalisering van die plan:

- In die konteks van 'n verstadigende ekonomie, moet die laer BBP-vooruitskatting van 1,33% en laer aanvraag-vooruitskatting van 1,21% teen 2030 in ag geneem word;
- Buigsaamheid om aan te pas by veranderende ekonomiese, vraag- en aanbodtoestande sal deel moet word van die IRP. Die byvoeging van voorsieningskapasiteit moet ook die veranderende

aanvraagtoestande in ag neem, daarom moet die IRP elke twee jaar hersien word;

- Vroeëre, latere en nie-ingebruiksneming-scenario's vir die Medupi- en Kusile-eenhede moet by die modellering gevoeg word as gebeurlikheidsscenario's. Die impak van potensieële vertragings in die verdere ingebruikneming van nuwe kapasiteit moet ingesluit word by die gebeurlikheidsscenario's;
- Vroeër sluiting van Eskom-aanlegte weens tegniese of omgewingsvereistes moet ook oorweeg word;
- Wyer beraadslaging oor en oorweging van die CO<sub>2</sub>-emissiebeperkings en uitwerking moet deel vorm van die finalisering van die IRP. Die IRP moet 'n elektrisiteitsplan insluit wat die vereiste vermindering in kweekhuisgas-emissies vir die sektor inkorporeer;
- Die koste van nuwe kapasiteit moet oorweeg word as deel van die ontleding van alle addisionele kapasiteit. Verdere kapasiteit moet slegs bygevoeg word in ooreenstemming met aanvraag, terwyl die kostes wat 'n invloed op die eindgebruiker kan hê, beperk moet word; en
- Kleinskaalse geïntegreerde opwekking (tot 1 MW), byvoorbeeld sonfotovoltaïese aanlegte op plase, behoort uitgesluit te word van die kapasiteitsbeperkings wat op hernubare energiebronne geplaas word. Dit sal moontlik investering deur boere om hul energievoorsiening deur middel van geïntegreerde opwekking te diversifiseer, ondersteun en sal boere ook help om hul koolstofvoetspoor te verminder, terwyl hulle ook elektrisiteitskoste bespaar.

Agri SA sien uit na verdere skakeling met die departement van energie oor die IRP, kleinskaalse geïntegreerde opwekking en energiebeleid wat 'n uitwerking op die landbou kan hê.

## HANDEL EN NYWERHEID

### Deelname aan handelbeleidstrukture

Agri SA is lid van die Landbouhandelsforum (ATF), 'n organisasie wat deur die departement van landbou,

bosbou en visserye (Daff) op die been gebring is. Die ATF is 'n driedelige organisasie bestaande uit verteenwoordigers van die privaatsektor, arbeid en die regering.

Die ATF is geskep vir die doel om handelsooreenkomste met internasionale handelsvennote te beding en is verteenwoordigend van verskeie landbou-bedryf-uitvoersubsektore. Dit is 'n konsultatiewe en inligting-delende forum eerder as 'n liggaam getaak met die implementering van aspekte wat verband hou met landbouhandel. Dit is ook 'n konsultatiewe liggaam vir amptenare van Daff wat betrokke is by onderhandelings en die implementering van handelsooreenkomste tussen Suid-Afrika en ander lande.

Hierdie ooreenkomste sluit die volgende in: Trade, Development and Cooperation Agreement (TDCA), EFTA-SACU Free Trade Agreement (FTA), Economic Partnership Agreement tussen die SADC/EPA-lande en die Europese Unie en sy lidstate, SACU-Southern Common Market (Mercosur) Preferential Trade Agreement (PTA), Africa Growth and Opportunity Act (Agoa) en SACU-India PTA, SADC-EAC-COMESA Tripartite FTA en die African Continental Free Trade Area (AfCFTA). Hierdie handelsbetrekkinge word ook bespreek binne die Nasionale Ekonomiese-, Ontwikkelings- en Arbeidsraad (Nedlac), waar Agri SA as lid van Busa verteenwoordig is.

## ALGEMENE SAKE

### Nasionale strategie: Eiendomsbelasting

Die kwessie van eiendomsbelasting en die probleme wat deur lede ondervind word, het hierdie sentrum genoop om 'n werkwinkel te hou waarna kundiges in eie geledere genooi is. Tydens hierdie werkwinkel is die moontlikheid uitgespreek van die opstel van 'n nasionale strategie rakende eiendomsbelasting.

Die definisie van "agricultural property", soos dit ná die 2014-Eiendomsbelastingwetswysiging aangepas is, is in hierdie stadium 'n wesenlike probleem vir diegene wat hulle toespits op wildboerdery en eko/agri-toerisme. Daar is ook steeds te veel munisipaliteite wat nie die bepalings van die toepaslike wetgewing nakom nie en dit het tot gevolg dat daar dikwels misverstande



voorkom wat, by die behoorlike toepassing van die wet, uitgeskakel kon word.

Die Sentrum van Uitnemendheid het 'n opname by sy lede gedoen oor beginsels rakende eiendomsbelasting wat aangespreek moet word.

**“ Die Sentrum van  
Uitnemendheid het 'n  
opname by sy lede gedoen  
oor beginsels rakende  
eiendomsbelasting wat  
aangespreek moet word.**

Agri SA sal hierdie beginsels tydens sy skakeling met die departement van samewerkende regering en tradisionele sake (CoGTA) uitwys. Hierdie beginsels sal ook gebruik word om 'n nasionale strategie rakende eiendomsbelasting op te stel wat tot voordeel van Agri SA se lede kan wees.

## Eiendomsbelasting

'n Konsepriglyndokument wat in sake-eiendomsbelasting opgestel is, is voltooi. Die doel met hierdie dokument is om lede van Agri SA van sekere relevante inligting en advies te voorsien, ten einde sinvolle insette te lewer in die konsultasieproses van diegene met munisipaliteite, met die oog op die implementering van die Wet op Eiendomsbelasting.

## Kommersiële landbousensus 2017

Agri SA verwelkom die 2017-kommersiële landbousensus (CoCA). Ons besef dat goeie besluitneming oor die spektrum van aangeleenthede wat die landbou affekteer, gegrond moet wees op akkurate en betroubare inligting. Dit sluit in aspekte soos infrastruktuur, dienste, behuising, finansies en indiensneming. Die CoCA bied 'n belangrike meganisme om 'n begrip te kry van die tendense in die bedryf met die oog op ondersteuning van beleidsontwikkeling en langtermynbe-

planning. Verder kan die data die georganiseerde landbou van hulp wees ter vervulling van sy mandaat, naamlik die bevordering van en ondersteuning vir die ontwikkeling en volhoubaarheid van die bedryf.

In Maart 2018 het die sentrum die CoCA 2017-vraelys onder al sy lede versprei vir moontlike insette. Die sentrum het by verskillende geleenthede gedurende die verslagjaar aktief met Statistieke SA in hierdie verband geskakel. Suksesvolle provinsiale konsultasieprosesse het ook plaasgevind. Hierdie proses was kortliks om insette van belanghebbendes te verkry oor watter inligting hulle ingesamel wil hê tydens die sensus – dit wil sê, die soort vrae wat hulle op die vraelys wil sien.

Statistieke SA verkry sy mandaat ingevolge die Statistiekewet, wat verseker dat hy individuele data vertroulik hanteer. Die Statistiekewet (Wet 6 van 1999) plaas 'n wetlike verpligting op elke persoon en entiteit in die land om te reageer op die vraelyste wat deur Statistieke SA geadministreer word.

Dit is belangrik om te verstaan dat sekuriteit op plase voorsorgmaatreëls verg – ook ten opsigte van sensus-opnemers. Om hierdie rede is Statistieke SA ingelig oor die protokol vir plaastoegang en het hulle dit so aanvaar. Ingevolge die protokol moet opnemers 'n afspraak maak met 'n boer wanneer die opname gedoen word.

Die data wat ingesamel word, kan van hulp wees vir Agri SA in vervulling van sy mandaat; daarom word boere versoek om aktief deel te neem en hul volle ondersteuning te gee tydens die kommersiële landbousensus 2017.

## Die produsente/boereregisterveldtog

Die departement van landbou, bosbou en visserye (Daff), in vennootskap met Statistieke SA, beoog 'n produsente/boereregisterveldtog vir die insameling van statistieke oor kommersiële en nie-kommersiële boere. Die veldtog het in 2018 afgeskop en sal tot 2021 voortduur. Die werklike insameling van data deur voorligtingsbeamptes in al die provinsies het op 1 April 2019 begin. Statistieke oor kommersiële boere sal ingesamel word deur middel van 'n kommersiële landbousensus

(CoCA), terwyl statistieke oor nie-kommersiële boere via Daff se produsente/boereregister ingesamel sal word.

Die produsente/boereregister is bedoel om die onakkurate en/of onvertekenwoordigende statistieke van boere in die nie-kommersiële sektor aan te spreek, dit wil sê kleinskaalse boere oor die land heen. Met hierdie register sal ons kan vasstel hoeveel plase daar is, die grootte van die plase, gewasse waarmee geboer word in verskillende geografiese gebiede, en landbou-insette soos besproeiingstoerusting.

Insameling van akkurate en betroubare inligting van boere sal wegdoen met die vermorsing van hulpbronne en swak dienslewering. As die boerdery-omgewing nie gemeet kan word nie, kan dit ook nie bestuur word nie.

Dokumentasie is ook deur hierdie sentrum versprei oor Daff se voorneme om 'n provinsiale inligtingstoer in verband met die produsente-/boereregister te loods met die oog op die samestelling van gekonsolideerde data van kleinboere. Hierdie aangeleentheid is ook bespreek tydens die sentrum se vergaderings. Die sentrum dien as rekeningsbestuurder van die Bedryfskamer, daarom is dit ook ingesluit in hierdie kamer se agenda.

### Varsproduktemarkte

Ná vele klagtes van lede rakende die toestand op varsproduktemarkte, veral die Tshwane-varsproduktemark, het die Sentrum van Uitnemendheid 'n vergadering met 'n verskeidenheid van markagente gehad. Daar is ook gedurende die verslagjaar met Agbiz en Aartappels SA hieroor vergader. Die munisipaliteit het 'n taakspan aangestel wat na, onder meer, die skoonmaak van die mark, elektrisiteit, koelkamers en die sekuriteit op die mark aandag gee. Daar word ook pogings aangewend om die mark se bestuur na die burgermeester van Tshwane se toesig te skuif.

**“ Die munisipaliteit het 'n taakspan aangestel wat na, onder meer, die skoonmaak van die mark, elektrisiteit, koelkamers en die sekuriteit op die mark aandag gee.**





Die "Project Rebirth Steering Committee" is in die lewe geroep om na toestande op varspduktemarkte in alle provinsies om te sien. Aartappels SA dien in die komitee, sowel as Imasa (Raad vir Landbouprodukte), FruitSA, NAMC (Nasionale Landboubemarkingsraad), SAUFM (Suid-Afrikaanse Unie van Voedselmarkte), CoGTA en die APAC (Landbouprodukte-agentskapraad). Daar is al heelwat werk gedurende die verslagjaar gedoen om markte te help. Hierdie sentrum hou hierdie ontwikkelinge dop en sal terugvoering gee.

## Die Suid-Afrikaanse Plaaslike Regeringsvereniging

Agri SA se Sentrums van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel en Landelike Veiligheid is in die proses om 'n vergadering te reël met die Suid-Afrikaanse Plaaslike Regeringsvereniging (Salga).

Boere landwyd ervaar 'n toename in diefstal van varspdukte, wat dan na bewering deur smouse langs strate en openbare paaie verkoop word. Volgens inligting tot ons beskikking, is daar munisipale verordeninge van toepassing op smouse wat in dorpe en stede onwettig-verkrygte varspdukte aan die publiek verkoop. Salga, as oorkoepelende organisasie vir plaaslike regering, is gevra om hierdie aangeleentheid met plaaslike owerhede op te neem. Hulle is ook versoek om ordinansies wat op varspduktsmoues betrekking het, streng te implementeer. Dit is ook belangrik dat plaaslike owerhede ingryp om verordeninge toe te pas wat sal help om die verkoop van onwettig-verkrygte varspdukte te stuit.

Lede van ons organisasie is ook bekommerd dat die onwettige besetting van plaaslike owerheidsgrond kan oorspoel na naburige plaasgrond indien die plaaslike owerheid sou versuim om onmiddellik op te tree.

Verder wil Agri SA ook graag die volgende aangeleenthede wat nie deur die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel gehanteer word, bespreek:

- Munisipale skuld aan Eskom en die gebrek aan instandhouding van munisipale kraginfrastruktuur, wat 'n negatiewe uitwerking op dienslewering het; en

- Beginselprobleme wat ervaar word met die administrasie van en beheer oor eiendomsbelasting.

Die doel van hierdie versoek om 'n vergadering, is om bogenoemde aangeleentheid te bespreek en ook om ons verhouding met Salga as verteenwoordigende liggaam vir munisipaliteite te versterk.

## Agri-sector Unity Forum se Landbousektorplan

Organisasies waarvan Agri SA deel is, onder die oorkoepelende liggaam *Agri-sector Unity Forum* (Asuf), het besluit om saam te werk om 'n nasionale strategie vir die landbousektor vanuit georganiseerde landbou se perspektief saam te stel.

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel was deel van een die werkgroepe, naamlik sosio-ekonomiese ontwikkeling. Volgens hierdie werkgroep het die landboubedryf 'n verpligting, veral in landelike gebiede, om:

- Voedselsekerheid te verbeter en volhoubare ontwikkeling te bevorder;
- Armoede te verlig deur middel van vaardigheidsopleiding en werkskepping; en
- 'n Ondersteunende omgewing te skep deur middel van 'n *Social Unity Protocol*, met inbegrip van volhoubare ontwikkelingsdoelwitte, asook die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP) as strategiese raamwerk.

Die doel van die plan is om die landbou te posisioneer as een van die primêre bedrywe wat gebruik kan word vir ekonomiese groei en werkskepping en, in samewerking met die regering, 'n gesamentlike ontwikkelingsplan vir die landbou te formuleer ten einde 'n groeiende en inklusiewe landbousektor te verseker, in ooreenstemming met die uitkomst van die NOP. Hierdie uitkomst sal, onder meer werkskepping, ontwikkeling, voedselsekerheid, volhoubaarheid en hoër vlakke van mededingendheid behels, terwyl wedersydse vertroue en samewerking asook stabiliteit in die sektor bewerkstellig word.

## 2018-Mediumtermyn-begrotingsbeleidstelling

Die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het gebruik gemaak van die geleentheid om kommentaar te lewer op die 2018-Mediumtermyn-begrotingsbeleidstelling (MTBPS).

Agri SA verwelkom die R3,4 miljard-toewysing vir droogteverligting, meeste waarvan gebruik sal word vir opgradering van waterinfrastruktuur. Die erns van die droogtetoestande verg egter regstreekse hulp aan boere en landelike gemeenskappe om te verseker dat plase aktief bly en werkverliese verhoed kan word.

**“ Agri SA verwelkom die R3,4 miljard-toewysing vir droogteverligting, meeste waarvan gebruik sal word vir opgradering van waterinfrastruktuur. Die erns van die droogtetoestande verg egter regstreekse hulp aan boere en landelike gemeenskappe om te verseker dat plase aktief bly en werkverliese verhoed kan word.**

Agri SA het met die Nasionale Landboubemarkingsraad (NAMC) en ander sleutelbedryfsbelanghebbendes saamgewerk om die tweede verslag van die artikel 7-komitee oor droogte op te stel.

Agri SA het samesprekings gevoer met verskeie belanghebbendes, insluitend die regering, ontwikkelingfinansieringsinstellings, plaaslik sowel as internasionaal, asook kommersiële banke en private ekwiteitsfondse,

om te sien hoe die verskillende rolspelers kan saamwerk. Een van die sentrale idees wat hieruit voortgespruit het, was 'n kollaboratiewe landbou-ontwikkelingsfonds. Die R4,4 miljard wat in die MTBPS aangekondig is vir hierdie inisiatief is 'n stap vorentoe in die realisering van hierdie visie.

Elektrisiteit is 'n sleutelproduksie-inset vir die landbou, daarom verwelkom Agri SA die verbintenis tot herstrukturering van die elektrisiteitssektor, tesame met 'n langtermynplan om Eskom te herstruktureer en aandag aan sy skuldprobleme te gee.

'n Goedversorgde padnetwerk is noodsaaklik vir ekonomiese aktiwiteite, spesifiek ook vir die landbou. Soos in die geval van stygende elektrisiteitskoste, het dit 'n invloed op ons internasionale mededingendheid en die volhoubaarheid van boerdery- en landboubesighede.

Terwyl die MTBPS verwys na versterking en rehabilitering van die nasionale nie-tolpadnetwerk, is die departement van vervoer se begroting vir nie-tolpaaie gesny met ongeveer 35%. Ons mag nie toelaat dat die instandhouding van nie-tolpaaie, wat boere met hul verskaffers sowel as markte verbind, verder verswak nie. In sy kommentaar het Agri SA die minister op die negatiewe uitwerking gewys van die versuim om noodsaaklike padinfrastruktuur in stand te hou.

Agri SA sien uit daarna om verder met die regering te skakel en saam te werk ten einde hierdie en ander kwessies wat 'n uitwerking op die landbou en sy bydrae tot die Suid-Afrikaanse ekonomie het, aan te spreek.

## Pre-nasionale begroting 2019

Agri SA het vóór die begrotingsrede skriftelike aanbevelings aan die minister van finansies voorgelê waarin hy die aangeleenthede beklemtoon wat betrekking het op die landbou.

Die balans tussen regeringsinkomste (belastinginkomste) en -uitgawes is sentraal tot die regering se begroting. Graderingsagentskappe en rolspelers in die finansiële markte wil graag 'n verbintenis tot fiskale konsolidasie sien. Die fiskus is onder ernstige druk en 'n





verdere afgradering deur graderingsagentskappe moet ten alle koste vermy word. Die landbou het bewys dat dit 'n sektor is wat, met die hulp van die regering, die ekonomie kan uitbou en fiskale stabiliteit kan verbeter.

Agri SA hoop om sommige van die volgende elemente in minister Mboweni se toespraak te hoor: droogte-hulp, hervorming van die elektrisiteitssektor, grondhervorming en ondersteuning vir opkomende boere, 'n landbou-ontwikkelingsfonds, biosekuriteit, dieselerugbetalingstelsel, padinfrastruktuur, planne om korrupsie en swak dienslewering aan te spreek, en beperking van oormatige toename in aksynsbelasting.

Agri SA het die hoop uitgespreek dat die begroting positiewe elemente sal bevat wat effektief geïmplementeer sal word met die oog op 'n afname in die begrotingstekort en ondersteuning van ekonomiese groei.

## Post-Nasionale Begroting 2019

Agri SA het sy teleurgestelling teenoor die minister van finansies uitgespreek ná sy eerste begrotingsrede. Minister Mboweni se begrotingsrede van 2019 het na landbou deur middel van metafore verwys, soos *“dit is tyd vir ons om die saad van hernuwing en groei te saai”*. Ongelukkig het landbou, buiten vir die verwysings na grondhervorming, betreklik beperkte aandag in die toespraak geniet. Daar was geen melding gemaak van die voortslepende droogte en die verwoestende impak wat dit op boere en boerderygemeenskappe het nie.

Vanuit 'n landbouerspektief het Agri SA sy kommer uitgespreek dat verhoogde aksynsbelasting 'n nadelige uitwerking op die wyn- en tabakbedrywe kan hê. Daarbenewens kan die hoër aksynsbelasting op sigarette, sluikehandel bevorder. Die verhoogde suikerbelasting sal die plaaslike suikerbedryf, wat reeds onder druk is, direk beïnvloed.

Agri SA se Ekonomie en Handel Sentrum van Uitnemendheid het sy spyt uitgespreek dat koolstofbelasting nie geoormerk word vir omgewingsake of om klimaatverandering te bekamp nie, maar het wel die R3,7 miljard verwelkom wat opsy gesit is om opkomende boere te help om grond aan te koop.

In sy verklaring het Agri SA gesê dat die landbousektor die sleutel is tot die ontsluiting van ekonomiese groei in Suid-Afrika en dat minister Mboweni die potensiaal van die landbou binne die volgende jaar sal besef en dat die sektor asook die landbougemeenskap, die regering se ondersteuning wat dit nodig het en verdien, moet ontvang.

## Besigheidenheid Suid-Afrika

Besigheidenheid Suid-Afrika (Busa) is 'n konfederasie van besigheidsorganisasies, insluitend handels- en nywerheidskamers, professionele verenigings, korporatiewe verenigings en unisektorale organisasies. Busa verteenwoordig Suid-Afrikaanse besigheid in makro-ekonomiese en hoëvlakaangeleenthede wat hulle raak, nasionaal sowel as internasionaal. Busa se funksie is om te verseker dat besigheid 'n konstruktiewe rol in die land se ekonomiese groei, ontwikkeling en transformasie speel en om 'n omgewing te skep waarin besighede in alle sektore kan floreer, uitbrei en mededingend wees.

As die hoofvertegenwoordiger van besigheid in Suid-Afrika, verteenwoordig Busa die standpunte van sy lede, insluitend Agri SA, in 'n aantal nasionale strukture en liggame, statutêr sowel as nie-statutêr. Busa verteenwoordig ook besighede se belange in die Nasionale Ekonomiese-, Ontwikkelings- en Arbeidsraad (Nedlac).

As lid van Busa, word daar van Agri SA verwag om deel te neem in subkomiteevergaderings wat betrekking het op sy lede, soos die ekonomiese-beleidssubkomitee, die energie-beleidssubkomitee, vervoerbeleidsubkomitee, Nedlac se taakspan (verskeie werkstrome) en die Jobs Summit Makro-ekonomiese taakspan. Daar is ook ander tersaaklike aangeleenthede wat in Busa se strukture bespreek word en wat relevant tot Agri SA is, soos onder meer die Wetsontwerp op die Ekonomiese Regulering van Vervoer, skakeling met Eskom en elektrisiteitsaangeleenthede.

## Statistiese oorsig

Die statistiese oorsig met sleutelinligting wat deur Agri SA saamgestel word en waarin landbou-

gebaseerde inligting saamgevat is, is gedurende die jaar voltooi en aan alle boereleiers en uitvoerende personeellede voorsien. Die doel van hierdie aanwysers is om 'n breë oorsig van die finansiële posisie van die landbousektor, hoofsaaklik vir 2018 in vergelyking met die vorige jaar, te bepaal. Basiese statistieke is deur die direktoraat statistiek en ekonomiese ontleding van die departement van landbou, bosbou en visserye verskaf.

### INTERAKSIE

#### Loodsprojek om sonenergie vir landbou te finansier

'n Finansiële instelling het die Sentrum van Uitnemendheid genader insake 'n voorstel waar hul finansiering vir sonenergieprojekte kan bied en Agri SA betrokke kan raak in die werwing van boere, kliënte en bemaking van die finansieringsprodukt. In hierdie stadium is die voorstel om 'n loodsprojek te doen – indien daar belangstelling is van instellings vir ontwikkelingsfinansiering en boere is om betrokke te raak. Agri SA sal lede inlig sodra daar 'n uitvoerbare plan op die tafel is.

#### Radio en televisie

Gedurende die jaar is 'n verskeidenheid gesprekke op verskillende radio- en televisieplatforms gevoer, onder meer Groot FM, RSG, Pretoria FM, OFM, Groot Plaas TV en Landbouweekliks rakende sonkrag en ander relevante onderwerpe binne hierdie sentrum se werkterrein. Hierdie sentrum het 'n groot dekking in die gedrukte media gedra oor 'n wye verskeidenheid onderwerpe om boere inlig te hou.

#### Arqaam Capital

Arqaam Capital, wat in 2007 tot stand gekom het, is 'n spesialis-investeringsbank wat streeks- en internasionale produkaanbiedinge na die opkomende markte bring. Gedurende die verslagjaar het die sentrum 'n geleentheid gehad om dié instelling te help met 'n holistiese oorsig van die landbousektor. Ons glo dit het 'n geweldige waardetoevoeging vir beleggers om met Agri SA te skakel, terwyl Agri SA ook inligting verkry oor plaaslike beleggers se houding teenoor die landbou.

#### Conningarth Economists

Conningarth Economists poog om 'n sinvolle bydrae te maak tot mense se welsyn deur middel van akkurate en kostedoeltreffende ekonomiese ontleding en verslagdoening, terwyl hulle ook opkomende professionaliste in hierdie veld in Suid-Afrika afrig en mentor. Agri SA is uitgenooi om 'n aanbieding oor 'n infrastruktuurdata-basis-vooruitskattingsmodel van hierdie organisasie by te woon.

#### African Development Bank

Die African Development Bank (AfDB) se Suider-Afrikaanse Streekkantoor (RDGS) het 'n besigheidsontwikkeling-inisiatief geloods om geleenthede te identifiseer vir AfDB-RDGS om deel te neem aan, investeer in, vennootskappe aan te gaan met of finansiering/medefinansiering te bied aan private en openbare sektorprojekte (insluitend PPV's). Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het die AfDB-RDGS besoek en kennis gemaak met lede van die RDGS-span, insluitend personeel van die landbou/landboubesigheidsontwikkeling-; infrastruktuur-; privaat-; watervoorsiening- en sanitasiesektore. Benewens die sonkragprojek vir landbou, wil hierdie bank graag wyer samewerking met Agri SA en sy lede oorweeg, aangesien hulle tans in die proses is om investeringsspylynpjone in die landbou-voedselsektor te ontwikkel.

#### Produksie/insetwerkgroep

Agri SA is lid van die Graan SA-produksie/insetwerkgroep wat op 'n gereelde basis vergader. 'n Uitgebreide agenda is deurgewerk gedurende die verslagjaar, insluitend probleme wat met die logistiek van landboumasjinerie wat nie gelisensieer kan word nie, elektrisiteit, water, koperdiefstal en die diefstal van insette en produkte, sektorale vasstelling en die instelling van die nasionale minimumlone. Hierdie aangeleentheid vorm deel van sentra van uitnemendheid binne Agri SA se werkterrein.



## Inligtingstoere: Noord-Kaap en KwaZulu-Natal

Gedurende twee inligtingstoere onder die leiding van verteenwoordigers van Agri SA, waarvan hierdie sentrum deel was, het ons die ekonomiese kwessies uitgelig wat voedselsekerheid kan ondermyn. Ons het 'n omvattende oorsig van die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel se aktiwiteite, 'n vooruitsig van die handelslandskap, kapitaalinvesterings en skuld, asook indiensneming, met boere gedeel.

## Landbounavorsingsraad

Hierdie Sentrum van Uitnemendheid is gevra vir 'n kort onderhoud oor die energiegebruikstudie wat die Landbounavorsingsraad (LNR) beplan. Met hierdie onderhoud is daar gepoog om 'n begrip te kry van die energiedrywers in die landbousektor van Suid-Afrika.

## Knoffelkwekerskonferensie 2018

Die Suid-Afrikaanse Knoffelkwekersvereniging se bestuur het die Sentrum van Uitnemendheid genooi om op te tree by hulle tweejaarlikse knoffelkwekerskonferensie wat op 27 September 2018 by LNR Roodeplaat, naby Pretoria, plaasgevind het. Onderwerpe wat tydens die geleentheid aandag geniet het, was nuwe benadering tot plant- en grondbestuur om optimale oes te verseker. Virus- en plantsiektes is aangespreek, en 'n voorgestelde skema is bespreek om virusvrye plantmateriaal te kweek.

Daar was ook 'n bespreking oor hersiene regulasies met betrekking tot die gradering, verpakking en merk van knoffel wat in Suid-Afrika verkoop word. Die Suid-Afrikaanse knoffelwaardeketting het aandag gekry asook inligting rakende in- en uitvoer van knoffel. Die Sentrum van Uitnemendheid het die verwelkomings toespraak gedoen met "What's cooking in Agriculture" as hooftema.

## Volhoubarepresisieboerdery-kongres

Gewasproduksie in Suid-Afrika is onder druk weens onbetroubare reënval, droogtetoestande en ander

gevaare wat verband hou met klimaatsverandering. Mededinging in 'n hoogs gesubsidieerde internasionale voedselmark speel ook 'n groot rol. Hierdie beperkings lei tot voedselonsekerheid, en dit is waar presisieboerdery 'n belangrike rol kan speel. Hierdie kongres het kundiges, boere en akademici in die onderskeie velde byeengebring. Die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het die geleentheid gehad om hieraan deel te neem.

## PANEELBESPREKINGS

### Nasie in Gesprek vra: 'Hoe om die platteland te laat herleef?'

Dr Requier Wait, hoof van ekonomie en handel by Agri SA, was deel van die *Landbouweekblad*-redakteur, Chris Burgess, se paneel. Die paneel het bestaan uit Leona Archary, hoof van landbou by Bigen Africa; Theo Venter, politieke ontleder; Mohammed Bhabha, direkteur van die In Transformation Initiative; en Vusi Khanyile, uitvoerende voorsitter van Thebe Investment Corporation. Hulle het almal hul menings gedeel oor 'Hoe om die platteland te laat herleef'.

Die hoof van die sentrum se mening in hierdie verband was dat, vir die huidige situasie in dorpe om te verander, die impetus van die plaaslike gemeenskappe self moet kom en dat strategieë geformuleer moet word vanaf plaaslike regeringsvlak om volhoubaar te wees.

"Indien jy al ooit gewonder het oor toestande op die platteland, dan is hierdie sessie van Nasie in Gesprek 'n ware openbaring wat nie bloot die ellende en ontkoppeling van gemeenskappe in hierdie gebiede ondervang nie maar ook na oplossings en strategieë kyk wat geïmplementeer kan word om die platteland te laat herleef," het Burgess gesê.

## BEDRYFSKAMER

### Navorsingsopname 2017/18

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het 'n opname gedoen met die fokus op navorsing binne die verskillende bedryfsorganisasies.

Die resultate van die opname is gebruik om 'n oorsig te bied van die navorsingslandskap tydens Agri SA se bedryfs- en korporatiewe konferensie, wat op 24 en 25 April by die Future Africa-kampus van die Universiteit van Pretoria aangebied is.

Die resultate van hierdie opname toon dat die landbousektor 'n sigbare strukturele skuif in navorsingsbesteding ondergaan het. Die opname toon ook dat besteding wegbeweeg het van die Landbounavorsingsraad (LNR) ten gunste van verskeie private instellings, universiteite en ander regeringsagentskappe tot 'n geraamde 75% van landbounavorsingsbesteding. Dit verskil drasties van die tradisionele posisie van die LNR as die neksus van Suid-Afrikaanse landbounavorsing en noop ons om 'n stel dringende vrae te vra.

### 2019 Bedryfs- en Korporatiewe Konferensie: Navorsing vir Ontwikkeling

Samewerking om mededingend te bly en inklusief te ontwikkel: Die vermoë van Agri SA se bedryfs- en korporatiewe lede om spoedig samewerking te koördineer onder mekaar en met die regering, sal die toekoms van Suid-Afrika se landbousektor bepaal.

**“ Samewerking om mededingend te bly en inklusief te ontwikkel: Die vermoë van Agri SA se bedryfs- en korporatiewe lede om spoedig samewerking te koördineer onder mekaar en met die regering, sal die toekoms van Suid-Afrika se landbousektor bepaal.**

Dit was die fundamentele boodskap van Agri SA se jaarlikse bedryfs- en korporatiewe konferensie wat op 24 en 25 April 2019 by die Universiteit van Pretoria se Future Africa-kampus gehou is.

Teen die agtergrond van kapasiteitbeperkings in die openbare navorsingsfeer en die gevolglike privatisering van navorsing, het die konferensie gepoog om die huidige toestand van navorsing in Suid-Afrika uit te lig. Dit is gedoen deur te illustreer hoe die globale uitdagings van klimaatsverandering, tegnologiese onderbrekings en politieke onsekerheid die vele uitdagings beïnvloed wat Suid-Afrikanners in die gesig staar.

Die goue draad wat deur al hierdie samesprekings geloop het, was die besef dat daar 'n drastiese behoefte aan meer gereelde interaksie is, met die fokus op navorsing- en ontwikkelingsaangeleenthede, op só 'n wyse dat vennootskappe gebou kan word. In die huidige omgewing is dit maklik om ontnugter te voel oor bestaande strukture en instellings tot die mate dat daar in silo's gewerk word, wat dan lei tot duplisering. Dit moet vermy word. Die idee is om saam te werk, nie om te dupliseer nie. Hierdie konferensie het 'n platform geskep om daardie silo's af te breek en om Agri SA se rol in terme van navorsing en ontwikkeling uit te kerf.

### World Economic Forum

Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel het die geleentheid gehad om deel te wees van die World Economic Forum se opname vir die Globale Mededingendheidsindeksverslag, wat in September 2019 namens die landbousektor geloods sal word.



## INTERNSKAP

Gedurende die verslagjaar het Nel Coetzee, 'n intern geborg deur die Sasol Trust, waardevolle ervaring opgedoen in verskeie aspekte van landbou-ekonomie. Die volgende is 'n opsomming van die werk wat binne Agri SA se Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel onderneem is:

Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel	Agri SA-bestuur
<ul style="list-style-type: none"><li>Suid-Afrikaanse landboudroogte-opname, verslag en aanbieding;</li><li>Impak van Moody's se afgradering van buitelandse lenings op die skuld-tot-BBP-verhouding;</li><li>Impak van die verandering in die korrupsie-indeks op buitelandse direkte belegging (FDI);</li><li>Profilering van die groentebedryf in Suid-Afrika;</li><li>Profilering van die lemmetjiebedryf in Suid-Afrika;</li><li>Dokumentering van eiendomsbelastingheffings deur munisipaliteite oor Suid-Afrika heen;</li><li>Opstel van infrastruktuurverslae (2018 en 2019);</li><li>Impak van beurtkrag op landbou in Suid-Afrika;</li><li>Sintese van jeugtoetreders tot die landbou;</li><li>Allokasie van nasionale staatskoerante; en</li><li>Hersiening van vergaderingnotules.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>Kommentaar op omvattende produsente-ontwikkelingshulp;</li><li>Behulpzaam met die daarstelling van 'n finansieringsmodel vir die Landbou-ontwikkelingsfonds;</li><li>Beantwoord <i>Huisgenoot</i> se vrae oor die droogte;</li><li>Navorsing oor die getal brandstofstasies in Suid-Afrika;</li><li>Gantt-kaart – Motsepe-stigting;</li><li>Agri Gauteng-ekspo;</li><li>Ontleding van/en kommentaar op die status van Agri SA se nuwe webwerf;</li><li>Ontwikkeling van AgroHUB.co.za.<ul style="list-style-type: none"><li><i>Ontwikkeling en ontwerp</i></li><li><i>Deurlopende instandhouding en sekuriteit</i></li><li><i>Verkeersontleding</i></li><li><i>Domein-registrasie</i></li><li><i>Aanbieding en toepassing (App)-ontplooings</i></li><li><i>Kaart van Agri SA-affiliasies se bemagtigingsprojekte</i></li></ul></li><li>Navorsing oor landboubesighede in Suid-Afrika;</li><li>Blokketting vir kommersiële landbou in Suid-Afrika;</li><li>Motsepe-stigtingprojek;</li><li>Geïntegreerde kommunikasiestelsel;</li><li>Nasionale beleid oor omvattende produsente-ontwikkelingshulp;</li><li>Motsepe-stigting: Prospektus</li><li>Busa (SME-werkgroep);</li><li>Belanghebbers se interaksies oor BREXIT;</li><li>Landbou-ontwikkelingsfondsraamwerk;</li><li>Toekoms van Suid-Afrika (FTI Consulting);</li><li>Asuf (Werkstroom 4: Innovering en tegnologie); en</li><li>Agri-bestuur en mentorskapkursus – Stellenbosch Universiteit (80%)</li></ul>
<p><b>Navorsing</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>Eskom se internasionale prysvergelings;</li><li>Impak van die privatisering van elektrisiteit;</li><li>Oesskattings;</li><li>Drywers van belegging in landboubesigheid;</li><li>Mega-tendense in die landbou;</li><li>Samestelling van Agri HUB's se vertroue-indeks;</li><li>Algemene BNP-vooruitsigte; en</li><li>Vergelyking Noorweë versus Suid-Afrika.</li></ul>	
<p><b>Artikels</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>Building economic BRICSS;</li><li>Intra trade commodities in Africa;</li><li>Commentary on Stats SA 2nd quarter labour survey;</li><li>The South African agriculture industry and AfCFTA;</li><li>A short perspective on the cost of 2018/19 drought in agriculture; en</li><li>Economic review: It's bitter-sweet from July onward.</li></ul>	

## DANKBETUIGING

'n Spesiale woord van dank word uitgespreek teenoor lede van boerderygemeenskappe, provinsiale affiliasies asook bedryfsorganisasies vir hul bydraes tot die Sentrum van Uitnemendheid: Ekonomie en Handel.